

ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ НА ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ ЯК ВИРІШЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Кундєєва Г.О., к.е.н.

Національний університет харчових технологій

Розглянуто формування доходів населення та їх розподіл як чинник ринкового попиту на продовольчі товари, що обумовлює продовольчу безпеку домогосподарств саме за рахунок економічної доступності продуктів харчування для громадян. Запропоновані заходи фіскальної політики держави з метою стабілізації попиту на продукти харчування.

Ключові слова: *продовольча безпека населення, чинники ринкового попиту, нерівність доходів населення.*

Forming of profits of population and their distribution as a factor of market demand is considered on food stuffs, that stipulates food safety of домогосподарств exactly due to economic availability of foods of feed for citizens. The offered measures of fiscal policy of the state are with the aim of stabilizing of demand on foods of feed.

Key words: *food safety of population, factors of market demand, inequality of profits of population.*

Продовольча проблема має давнє історичне коріння і постійно розглядається в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених як одна з першочергових глобальних проблем людства. Особливо гострою стає ця проблема на тлі глобальної кризи та різких кліматичних змін. Слід зазначити, що у поточному році Україна збрала: 10,3 млн. тонн продовольчої пшениці при внутрішньому споживанні 5 млн. тонн; 8,7 млн. тонн ячменю, тоді як для продовольчих цілей використовується близько 200 тис. тонн; 10,6 млн. тонн кукурудзи при споживанні на продовольчі цілі 150 тис. тонн; 168 тис. тонн гречки при споживанні близько 135-140 тис. тонн. Крім того, овочів в Україні зібрано 7,3 млн. тонн, тоді як внутрішнє споживання становить 5 млн. тонн.

Картоплі прогнозується зібрати 18 млн. тонн при внутрішньому споживанні 6 млн. тонн [9].

Проте парадокс продовольчої проблеми для України на сьогодні полягає у тому, що за умов відсутності дефіциту на продукти харчування, рівень споживання та якість продовольчих продуктів має тенденцію до зниження. Проблема усунення цього явища є на сьогоднішній день першочерговою, на що вказують дослідження наукових праць багатьох вчених. Так на думку таких вітчизняних вчених, як Саблук П., Білорус О., Власов В., основним негативним фактором у вирішенні продовольчої безпеки є перекачка прибутку з аграрного виробництва у харчову промисловість та торгівлю. Месель-Веселяк В., Хвевик А., Лисецький А. пов'язують цю проблему з погіршенням інвестиційного клімату у сільському господарстві. З точки зору Бойко В., Бабенко А. саме зменшення ресурсно-виробничого потенціалу АПК є головною причиною погіршення стану продовольчого забезпечення населення країни. Всі вищезазначені фактори насамперед впливають на процес формування пропозиції на ринку продовольства.

Іншою стороною формування цього ринку є попит. Механізм формування попиту на продовольчі товари знаходиться під впливом максимально широкого кола чинників, а саме: демографічних, дієтичних, економічних. Більш поширеними та загальними факторами, що впливають на попит на ринку продовольчих товарів, є: розміри грошових доходів населення, рівень цін на харчові продукти на продовольчому ринку, якість товарів, асортимент продукції на ринку, чисельність населення, територіальні та національні особливості в споживанні продовольчих товарів тощо. Важливим чинником формування попиту, його структури та обсягу, виступає населення, тому що дії демографічних, урбанізаційних, етнокультурних, релігійних процесів суттєво впливають на якість та стиль життя. Саме дії зазначених процесів, що формують рівень та умови життя населення, значно впливають на формування потреби і таким чином формують попит населення на продовольчі товари, визначаю його структуру.

Проблема функціонування продовольчого ринку в умовах поглиблення глобальної продовольчої кризи дуже актуальна та багатогранна, і тому деякі її аспекти потребують окремого дослідження при розробці проектів та програм забезпечення продовольчої безпеки. Одним з таких аспектів є механізм формування попиту на продукти харчування, насамперед динамічний вплив економічних чинників, таких як рівень доходів населення та ціна товару.

Мета статті. Виходячи з того, що продовольча безпека складна багаторівнева системна структура, яка цілком охоплює ринок продовольчих товарів: виробництво, розподіл та споживання, вважаємо за необхідне насамперед дослідження чинників, що визначають платоспроможність населення країни, тобто чинників, що впливають на обсяг попиту на продукти харчування.

Результати. У сучасній економічній науці серед багатьох факторів, що визначають обсяг споживання товару, найбільш суттєвими є ціна товару та дохід споживача. Аналіз багатьох наукових праць свідчить, що агрегований попит на життєвонеобхідні товари, до яких належать продовольчі продукти, нееластичний. Попит ж на окремі продукти харчування характеризується досить високою чутливістю до динаміки доходів, зокрема продуктів харчування з високим вмістом доданої вартості (м'ясо та молочні продукти) [14]. Тому у відповідності до зазначеної мети, вважаємо за необхідне насамперед дослідження як доходів населення, так і їх розподіл.

Сучасна методика розрахунку доходів населення базується на системі національних рахунків і включає:

- ✓ дохід від зайнятості – заробітна плата найманих працівників, премії та інші заохочування;
- ✓ дохід від самозайнятості – прибуток підприємців від здійснення підприємницької діяльності, а також змішаний дохід;
- ✓ дохід від власності – дивіденди акціонерів, ренти, банківський відсоток;
- ✓ трансфертні платежі – благодійні виплати та державна допомога.

Аналіз статистичних даних структури загальних доходів домогосподарств України свідчить, що найбільш вагомим джерелом доходів є заробітна плата, розмір якої стабільно зростає, починаючи з 2001 р. У середньому за період 2000–2008 рр. річні темпи приросту номінальної заробітної плати були не нижчими за 21%, а впродовж 2001, 2005, 2008 рр. цей показник був майже 35%. Це сприяло зростанню частки надходжень від оплати праці у структурі доходів домогосподарств з 42,5% у 2001 році до 49,4% (у містах – до 55,6%) у 2008 році, але у 2009 р. спостерігалось зменшення цього показника – до 47,9%, а у містах – до 53,4% [13]. Однак у порівнянні з економічно розвинутими країнами, де частка надходжень від оплати праці складає майже 80%, частка заробітної плати у доходах українців є досить невисокою.

Друге місце у структурі доходів населення за вагомістю становлять доходи населення у вигляді соціальної допомоги і трансфертів, що повільно зростали з 21,9% у 2001 р. до 23,1% у 2008 р. і значно – майже на 3%, зросли у 2009 р. (до 26%). Тобто понад чверть доходів населення становить дохід від держави у формі соціальної допомоги, а найбільша її частини – це пенсії. На думку багатьох експертів співвідношення між мінімальним та максимальним розміром пенсії складає в Україні майже 75 разів. У той же час для розвинутих країн цей показник не перевищує 10 разів [8].

Третє місце у структурі доходів населення – це доходи від підприємницької діяльності та від власності, які становили 16% у 2001 р. і зменшилися до 14,7% у 2008 р. Але, на нашу думку, саме ці доходи і обумовлюють майнове розшарування населення в Україні. Дослідження багатьох незалежних аналітичних центрів визначають, що на підприємствах майже 50 бізнесменів України створюється 62% ВВП країни [2].

Необхідно зазначити, що протягом останніх десяти років внутрішня політика України була орієнтована на вирішення питань подолання бідності та збільшення особистих доходів громадян. Про це свідчать прийняття Указу Президента України «Про стратегію подолання бідності» № 637/2001 від 15.08.2001, постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження

комплексної програми забезпечення реалізації Стратегії подолання бідності» № 1712 від 21.12.2001, а також Закону України «Про основи національної безпеки України» №964-IV від 19.06.2003 та Указу Президента «Про Стратегію національної безпеки України» №105/2007 від 12.02.2007 і розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження концепції поліпшення продовольчого забезпечення та якості харчування населення» [7].

Результатами цих дій стало зменшення частки населення із середньодушовими загальними доходами на місяць, нижчими за прожитковий мінімум, більш ніж у 4 рази – з 80,2 % у 2000 р. до 21% у 2009 р. (18% у 2008 р.). Але це скорочення ще не настільки суттєве: майже кожний п'ятий українець має середньомісячний загальний дохід, нижчий за прожитковий мінімум, а це не може не позначитися на рівні споживання продуктів харчування (табл. 1).

Таблиця 1

Рівень фактичного середньодушового обсягу споживання продовольства відносно фізіологічних норм в Україні за 2000-2008 рр.

Показники	Фізіологічна норма споживання	Рівень фактичного споживання продовольства по роках:									
		1990	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
М'ясо і м'ясопродукти	80 кг	0,85	0,41	0,39	0,41	0,44	0,49	0,49	0,53	0,58	0,64
Молоко і молочні продукти	380 кг	0,98	0,52	0,54	0,59	0,59	0,59	0,59	0,62	0,59	0,56
Яйця	300 шт	0,91	0,55	0,60	0,70	0,71	0,73	0,79	0,84	0,84	0,87
Риба і рибопродукти	20 кг	0,88	0,42	0,55	0,60	0,60	0,62	0,72	0,71	0,77	0,88
Цукор	38 кг	1,32	0,97	1,05	0,95	0,95	1,00	1,00	1,05	1,05	1,08
Олія та інші рослинні жири	20 кг	0,58	0,47	0,50	0,54	0,57	0,65	0,68	0,68	0,72	0,75
Картопля	125 кг	1,05	1,08	1,12	1,06	1,10	1,13	1,09	1,07	1,04	1,06
Овочі та баштанні	160 кг	0,64	0,64	0,66	0,68	0,71	0,72	0,75	0,79	0,74	0,81
Фрукти, ягоди, горіхи, виноград	90 кг	0,52	0,32	0,29	0,32	0,37	0,38	0,41	0,39	0,47	0,49
Хліб і хлібні продукти	110 кг	1,28	1,14	1,18	1,19	1,14	1,15	1,13	1,09	1,05	1,05

Джерело: Розраховано автором на основі даних Держкомстату [5]

Сучасна економічна ситуація в Україні складається таким чином, що реальне зростання доходів населення не можливе, як під впливом внутрішніх, так і зовнішніх чинників (політика МВФ). Проте постає питання про можливість збільшення попиту на продукти харчування за рахунок зменшення

рівня диференціації доходів населення країни. Саме тому нами досліджена залежність між рівнем диференціації доходів населення та рівнем споживання продуктів харчування відносно фізіологічної норми їх споживання.

Аналіз наукових праць щодо нерівномірного розподілу загальних доходів домогосподарств вказує на те, що значний внесок у розшарування доходів вносить заробітна плата, що обумовлено її диференціацією між різними соціальними групами, регіонами, галузями і між різними секторами економіки. За останні роки співвідношення між середньомісячною номінальною заробітною платою найманих працівників за регіонами склало 2,4-2,6 рази. У той же час диференціація середньомісячної заробітної плати найманих працівників за видами економічної діяльності склала 3,8 рази, а співвідношення між середньомісячною номінальною заробітною платою найманих працівників за видами промислової діяльності – майже 2,7. Тобто, підсумовуючи вище наведені розрахунки, можна стверджувати, що значна диференціація оплати праці суттєво впливає на розшарування українців за доходами.

Дослідження інших складових доходів населення вказують на те, що існування великого перекосу в бік експортоорієнтованих галузей, а також надмірна концентрація економічного потенціалу в руках вузької групи топ-менеджерів також сприяє диференціації доходів населення. Аналіз діяльності українських компаній свідчить, що на частку першої двадцятки доводиться 72,1% сумарної реалізації продукції, а останньої – всього 1,3%. Експерти вважають, що процес концентрації й надалі триватиме, а значить триватиме і подальше розшарування населення за доходами. Зростанню диференціації доходів населення також сприяє можливість спрямування на виплату дивідендів від власності та капіталу до 80% прибутку підприємств [6].

Також значний вплив на диференціацію доходів населення має регіон проживання. Як свідчить аналіз статистичних даних, співвідношення загального доходу у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство між міським та сільським населенням у 2009 р. становить

понад 1,15. У той же час різниця у оплаті праці між міським та сільським населенням була майже 1,8. Слід зазначити, що загалом для сільської місцевості притаманне значно нижче розшарування за доходами, ніж у містах, що обумовлено відсутністю у селян широких можливостей щодо зміни рівня своїх доходів.

Здійснюючи аналіз майнового розшарування населення, необхідно дослідити динаміку індикаторів диференціації доходів, які застосовуються у світовій практиці, а саме:

- коефіцієнт Джині – коефіцієнт концентрації G , який приймає значення від 0 (рівномірний розподіл доходів серед усього населення) до 1 (увесь доход належить одній особі) і розраховується за формулою (1):

$$G = 1 - 2 \sum_{i=1}^n P_i cum Y_i + \sum_{i=1}^n P_i Y_i \quad (1)$$

де P_i — частка населення i -ї групи в загальній чисельності населення;

Y_i — частка доходів (витрат) i -ї групи населення;

$cum Y_i$ — кумулятивна частка доходу (витрат);

n — кількість груп населення;

- децильний коефіцієнт доходів – співвідношення мінімального рівня доходів серед 10% найбільш забезпеченого населення до максимального рівня доходів серед 10% найменш забезпеченого населення;

- квінтільний коефіцієнт доходів – співвідношення мінімального рівня доходів серед 20% найбільш забезпеченого населення до максимального рівня доходів серед 20% найменш забезпеченого населення;

- квінтільний коефіцієнт фондів – співвідношення сумарних доходів 20% найбільш та 20% найменш забезпеченого населення [11].

Слід зазначити, що вище вказані показники розраховуються, як для грошових доходів населення країни, так і для загальних, а також для окремих складових загального доходу. Можливе застосування інших індикаторів, значення яких або залагоджують, або загострюють ситуацію. Так згідно даних вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України індекс Джині по

загальних доходах зменшився з 0,259 у 2008 р. до 0,257 у 2009 р. Також дещо скоротилася диференціація рівня добробуту населення, що розрахована з використанням критерія грошових доходів – індекс Джині становив у 2009 р. 0,277 проти 0,278 у 2008 р. [13]. Тобто виходячи з вище наведених даних, українське суспільство можна визначити як суспільство соціальної рівності, але, за даними Світового банку, індекс Джині по загальних доходах у 2008 р. становив 0,47. Такий показник відповідає суспільству зі значним майновим розшаруванням населення.

Застосування квінтильного коефіцієнту загальних доходів для аналізу стану розшарування населення країни за доходами дало наступний результат у 2008 р. – 2,1 рази, а децильний коефіцієнт у той ж час склав 3,7 раз. Квінтильний коефіцієнт фондів вказує на більш значну динаміку – 3, 8 рази у 2008 р., а децильний коефіцієнт фондів – 5,4. У той же час, якщо аналізувати розшарування доходів населення між 5% найбагатших та 5% найбідніших людей в Україні, то, на думку В. Чалого, розрив, за різними даними, становить від 38 до 70 разів і це найбільш критичний показник в Європі [6].

Необхідно також відзначити, що окрім внутрішніх чинників, які впливають на нерівномірність розподілу доходів населення країни, природу виникнення високої диференціації доходів деякі вчені пояснюють існуючою світовою фінансовою системою, недосконалість якої сприяє росту економічної нерівності як усередині окремої країни, так і між країнами. На думку відомого вченого Алле М., відмова від жорсткого валютного курсу, повсюдного впровадження плаваючих валютних курсів і проведення політики глобалістської лібералізації зовнішньої торгівлі провокують збільшення нерівності доходів населення країни [1]. Так у розвинутих країнах і в країнах, що розвиваються, саме з переходом до системи плаваючих валютних курсів почалося стале зростання коефіцієнту Джині. Наприклад, для США за 1970-2000 р. цей коефіцієнт зріс від 0,394 до 0,462 і подібні тенденції були характерні для найбільш розвинутих країн [15].

Однак, на нашу думку, для України зростання диференціації доходів населення значною мірою обумовлено внутрішніми факторами, насамперед, «приватизаційними» реформами та відміною принципу стримування диференціації в оплаті праці. Важливим на сьогодні є не стільки абсолютні цифри, скільки існування загальної тенденції зростання майнового розшарування, починаючи з 1991 року. Однак, слід зауважити, що у соціально орієнтованих країнах, а саме, Швеції, Данії, Норвегії, внаслідок державного регулювання співвідношення між доходами 10% найбагатших і 10% найбідніших громадян країни підтримується на рівні 4 – 5 разів [4].

Аналіз статистичних даних стосовно споживання продуктів харчування у домогосподарствах за квінтільними (20%-ми) групами за рівнем середньодушових загальних доходів у 2008 році вказує на існування значної диференціації у споживанні продовольчих продуктів між квінтільними групами відносно фізіологічної норми споживання (табл. 1).

Таблиця 1

Рівень споживання продуктів харчування у домогосподарствах за квінтільними (20%-ми) групами за рівнем середньодушових загальних доходів у 2008 році відносно фізіологічних норм споживання

Показники	Фізіологічна норма споживання, кг	за квінтільними (20%-ми) групами					із середньодушовими загальними доходами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму
		перша	друга	третья	четверта	п'ята	
М'ясо і м'ясопродукти	80	0,50	0,68	0,77	0,87	1,07	0,47
Молоко і молочні продукти	380	0,53	0,68	0,74	0,79	0,90	0,50
Яйця, шт.	300	0,68	0,80	0,80	0,88	0,88	0,64
Риба і рибопродукти	20	0,90	1,20	1,32	1,44	1,68	0,84
Цукор	38	0,92	1,07	1,11	1,17	1,23	0,85
Олія та інші рослинні жири	20	0,90	1,08	1,08	1,14	1,20	0,84
Картопля	125	0,79	0,83	0,83	0,80	0,80	0,78
Овочі та баштанні	160	0,54	0,66	0,73	0,76	0,85	0,51
Фрукти, ягоди, горіхи, виноград	90	0,31	0,41	0,48	0,59	0,79	0,28
Хліб і хлібні продукти	110	0,97	1,08	1,08	1,06	1,06	0,95

Джерело: Розраховано автором на основі даних Держкомстату [5]

Проведений нами порівняльний аналіз диференціації обсягів споживання основних продуктів харчування за допомогою децильного та квінтільного коефіцієнтів вказує на ще більшу різницю у споживанні продовольчих продуктів (рис. 1).

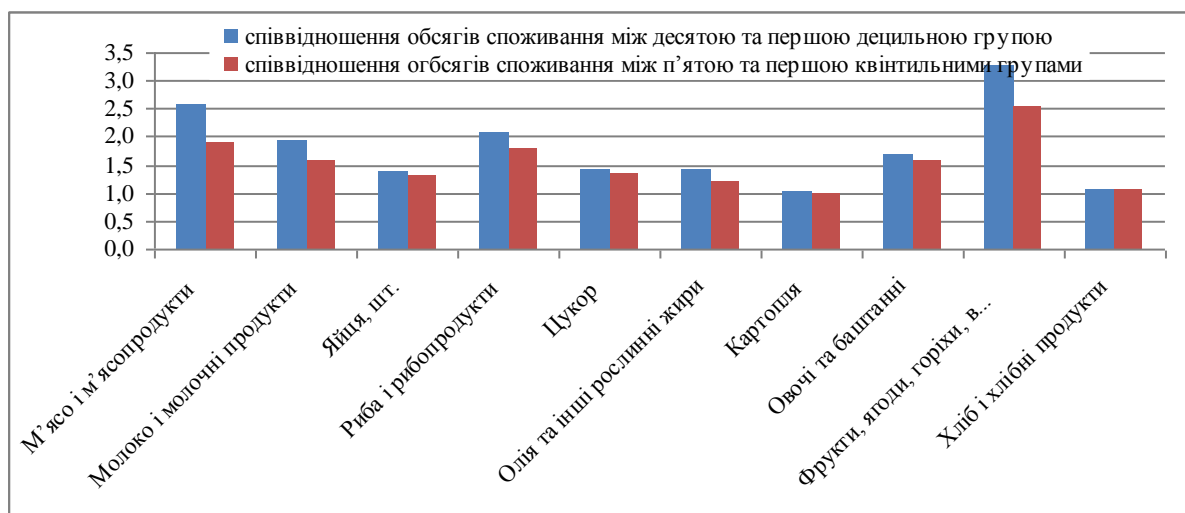

Рис. 1. Диференціація споживання продуктів харчування за децильними та квінтільними групами населення України у 2008 р.

Підсумуючи вище викладене, можна стверджувати, що значна диференціація доходів населення країни має вплив на попит на продукти харчування, тобто натеperішній час, для України першочерговим завданням у вирішенні продовольчої безпеки є зниження рівня диференціації доходів населення.

Слід зазначити, що наслідком значної диференціації доходів населення стало таке явище як сегментування ринку продовольства та формування ринків товарів для бідних і багатих як у країнах, що розвиваються, так і у розвинутих країнах. В Україні це яскраво відслідковується на прикладі ринку м'ясопродуктів, особливо в існуванні двох сегментів ринку ковбасних виробів:

- перший сегмент – продукти високої якості і ціни, які вироблені відповідно ДСТУ. На цей сегмент припадає не більше десяти відсотків (10%) усієї виробленої м'ясної продукції;

- другий сегмент – продукти невисокої якості, які вироблені відповідно ТУ і мають відносно низькі ціни [3].

Значна диференціація доходів населення призвела до формування дуже великого за розміром ринку товарів для бідних. (У світовому масштабі це біля чотирьох мільярдів чоловік, що живуть у бідності, тобто мають річний дохід менше 3 тис. долл. або 250 долл. на місяць. Саме такий рівень порогу бідності запропонований організацією World Resources Institute [16]).

Розшарування ринку продовольства на два – ринок товарів для бідних і ринок товарів для багатих, обумовило особливості дії ринкового механізму (попиту і пропозиції), що раніше досліджувалися нами на прикладі ринку м'ясопродуктів [3]. Основною особливістю ринку товарів для багатих як у нашій країні, так і за рубежом є те, що якість продуктів цього сегменту не може бути знижена, але можливим є зростання цін. Його дзеркальним відбитком є ринок товарів для бідних, ціни на якому в будь-який час не можуть перевищувати певний рівень, обумовлений вартістю споживчого кошика, що забезпечує фізіологічні потреби людини.

В усіх країнах, як у найбільш розвинутих, так і в тих країнах, що розвиваються, для політиків, чиновників і бізнесу зручно, щоб ціни продуктів і інших товарів, що входять у споживчий кошик, майже не змінювалися. (В Україні споживчий кошик, для розрахунку прожиткового мінімуму не переглядався з 2000 року і потребує негайної актуалізації.) У цьому випадку темп інфляції буде низьким (у розрахунку індексу споживчих цін) і, як наслідок, не буде підстави для підвищення мінімального розміру оплати праці і пенсій, не будуть потрібні інші заходи щодо підтримки бідних прошарків населення. Саме тому на сьогодні споживчий кошик формується товарами, які представлені на ринку для незаможної частини населення. На нашу думку саме цим обумовлена значна зміна у структурі виробництва харчових продуктів, наприклад, збільшення виробництва м'ясофабрикатів і ковбасних виробів і зменшення виробництва м'яса, а зовсім не економією часу на приготування їжі.

Таки структурні зрушення пов'язані з істотними змінами в технології виробництва продукції та її якості. Контроль за якістю даних продуктів суттєво ускладнюється, з одного боку, через деконцентрацію виробництва (зростає кількість малих підприємств) і, з іншого боку – за рахунок постійних змін у системі технічного регулювання. Так, наприклад, відповідно до технічних умов, що розроблені на м'ясопереробних підприємствах, до складу ковбасних виробів можуть включатися різноманітні інгредієнти. Розповсюджений наповнювач варених ковбасних виробів – це білково-жирові емульсії, які частіше виробляють із соєвого білка [3]. Вартість емульсії із сої як мінімум у шість разів нижча ціни м'яса, але застосування такої добавки порушує питання щодо використання генетично модифікованих організмів у м'ясних продуктах харчування і, як наслідок, питання їх безпечності. Тобто досліджуючи такий чинник попиту на продукти харчування як дохід, і насамперед його розподіл, ми зясували його вплив і на виробництво, інакше кажучи і на ринкову пропозицію продуктів харчування.

Для вирішення проблеми продовольчої безпеки, а саме, захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої держава гарантує фізичну й економічну доступність та якість життєво важливих продуктів харчування населенню згідно з науково обґрунтованими наборами продуктів харчування, потрібний цілий ряд заходів економічного характеру. Перш за все для вирішення зазначеної проблеми держава має застосувати цілий ряд важилів фіскальної політики насамперед необхідна реформа системи прибуткового оподаткування населення.

Для цього необхідне застосування основних положень теорії «податки – інструмент зрівняння доходу», яка запропонована Е. Жирарденом і знайшла подальший розвиток у працях Дж. Гелбрейта, С. Кузнеця, Г. Коула, Ж. Фурастьє та багатьох інших. На думку вчених, саме за допомогою прямих податків (прибуткового, податку зі спадщини і дарувань), що стягуються за прогресивними ставками, можна ліквідувати майнову нерівність, яка виникає з розвитком суспільства. Тобто необхідна відміна єдиної ставки прибуткового

податку, яка зрівняла у податковому навантаженні і заможного і бідного, і перехід на прогресивне оподаткування.

Варто зазначити, що для найбільш розвинених країн притаманна саме прогресивна податкова система, що складається:

- за американською моделлю з 4-х ставок (10%, 15%, 25% та 33%) прибуткового податку у залежності від річного розміру доходу людини;
- за канадською – з 3-х федеральних (17%, 26% і 29%) та територіальних (13% та 22,9%) ставок;
- за англійською – з 3-х ставок (20%, 24% та 40%) за шістьма видами сукупного доходу;
- за німецькою – з 3-х ставок податку (від 0 до 25,8%, від 25,9% до 33,5% та від 33,6% до 53%) за трьома рівнями сукупного річного доходу громадян;
- за японською – з 5-ти національних (10%, 20%, 30%, 40% та 50%) та 3-х префектурних (5%, 10% та 15%) ставок прибуткового податку.

Серед країн, що розвиваються значними темпами, а це насамперед Китай, також застосовується прогресивна система податків – функціонує 9 ставок (від 5% до 45%) прибуткового податку [4].

Виходячи з вище наведених прикладів, вважаємо, що на сьогодні в Україні необхідні зміни у фіскальній політиці держави, насамперед у недискреційній, з метою автоматичного зменшення соціально-економічної нерівності населення. Необхідне встановлення таких розмірів податкових ставок, які б забезпечили співвідношення між доходами 10% найбагатших та 10% найбідніших громадян у межах 4 – 5 разів.

Актуальною для вирішення поставленої проблеми – справедливого перерозподілу державних коштів у бік найбідніших домогосподарств – є «інвентаризація» існуючих одержувачів соціальних пільг. Згідно чинного законодавства налічується біля 30 пільгових категорій та понад 20 різноманітних пільг, а у Єдиному державному реєстрі станом на 2008 рік нараховувалось майже 13 млн. осіб, які мають право на пільги. Але за

результатами обстеження умов життя домогосподарств України у 2008 р. серед отримувачів пільг тільки 22% становило бідне населення, решта – небідні, при цьому сума пільг на одне бідне домогосподарство становила 431, 2 грн, а для небідних – 777, 3 грн. [13]. Тобто система соціальної допомоги має бути більш адресною і обов'язково пов'язаною з перевіркою ступеню нужденності. Також сприятиме нівелюванню нерівності доходів населення і запровадження податку на розкіш, багатство, приватну нерухомість, землю тощо. Методик щодо цього у світі існує чимало, розроблено декілька законопроектів і в Україні.

Посилення державного регулювання щодо оплати праці також сприятиме рівномірності доходів населення України, а саме встановленню раціональних обґрунтованих співвідношень між індивідуальним трудовим вкладом і матеріальною винагородою працівника та між приростами обсягів виробництва й фонду оплати праці. Потреба у такому регулюванні пояснюється тим, що обсяги виробництва у вартісному вираженні можуть бути збільшеними не тільки в результаті реального приросту продукції у натуральному вираженні, а й за рахунок збільшення цін. Також з метою зменшення диференціації доходів населення, необхідно нівелювати суттєві макроекономічні, міжгалузеві та міжпрофесійні диспропорції в оплаті праці працівників. Для цього слід запровадити на законодавчому рівні фіксовані співвідношення мінімальної – середньої – максимальної зарплати з урахуванням регіональної складової.

Висновки. Проведене дослідження дає можливість визначити вплив доходу, і насамперед його диференціації на формування попиту на продукти харчування і відповідно на вирішення продовольчої безпеки. Це обґрунтовує необхідність відповідних змін у фіскальній політиці держави.

У подальших дослідженнях ми зосередимо увагу на впливі інших чинників ринкового попиту на продовольчі товари, і як наслідок, на продовольчу безпеку країни.

Список використаної літератури

1. Алле М. Глобализация: разрушение условий занятости и экономического роста. Эмпирическая очевидность / М. Алле – М.: ТЕИС, 2003. – 123 с.
2. Карлін М.І. Роль податку на нерухомість в соціальній політиці країн з транзитивною економікою / М.І. Карлін, Н.М. Бобох // Демографія та соціальна економіка. – 2009. – №1 – С. 132–140.
3. Кундєєва Г.О. Розвиток ринку сировини та готової продукції м'ясопереробної галузі / Г.О. Кундєєва // Вісник СхідноЄвропейського університету економіки і менеджменту, Черкаси, – 2009. – № 1(5). – С. 164–175.
4. Мельнік С.В. Для подолання кризи суспільству та владі не слід «покриватися кригою» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consultant.ru/>
5. Офіційний сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://politua.info/index.php?option=com_content&task=view&id=396
7. Офіційний сайт UaPravo.net [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uapravo.net/data2008/base54/ukr54648>.
8. Офіційний сайт Українська асоціація адміністраторів пенсійних фондів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uaarf.com/index.php?option=com_content&view
9. Присяжнюк М.: Внутрішні продовольчі потреби України буде забезпечено Аграрний сектор України http://agroua.net/news/news_31258.html
10. Проект Закону України «Про затвердження Загальнодержавної програми подолання та запобігання бідності в Україні на 2010–2015 роки» [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME07222.html
11. Рождественська Л.Г. Статистика ринку товарів і послуг [навч. посіб.] / Л.Г. Рождественська – К.: КНЕУ. 2005 – 419 с.

12. Скидан О.В. Продовольча безпека як пріоритет аграрної політики: проблеми інституціоналізації Державне управління: удосконалення та розвиток [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=15>

13. Соціально-економічне становище домогосподарств України в 2009 році. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/gdn/sdrsd/dod_1.htm

14. Франк. Р.Х. Микроэкономика и поведение / Роберт Х. Франк : [пер. с англ. науч. ред. Суздальцева Л.П.]. – М. : ИНФРА–М, 2000. – 696 с. – (Серия «Университетский учебник»).

15. Milanovic, Branko. Income, inequality, and poverty during the transition from planned to market economy, The International Bank for Reconstruction and Development // The World Bank, 1998. – 122 с.

16. The Next 4 Billion. Market Size and Business Strategy at the Base of Pyramid // World Resources Institute, International Finance Corporation, Wash., 2007. p. 23–26.

